

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Przedmowa

Author: Nina Nowara-Matusik

Citation style: Nowara-Matusik Nina. (2018). Przedmowa. W: B. von Arnim ; N. Nowara-Matusik, M. Kryś (red., tł.), "O Polsce" (S. 7-9). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Przedmowa

W 2016 roku z inicjatywy dr hab. prof. UŚ Renaty Dampc-Jarosz w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego powołano do życia serię wydawniczą *Niemiecka Literatura Kobiet*. Przedsięwzięciu temu, do którego przyłączyli się ślascy germaniści, badaczki i badacze literatury niemieckiej i zarazem tłumacze, przyświecała chęć przybliżenia polskiemu Czytelnikowi twórczości pisarek niemieckich, tworzących w okresie poczynając od przełomu XVIII i XIX wieku aż po współczesność. Sformułowany ponad rok temu cel nie traci na aktualności: podobnie jak wówczas pragniemy zaznajomić polskiego Czytelnika z osobowością i twórczością pisarki, której dzieła nie ukazały się dotąd w przekładzie na język polski.

Podczas gdy otwierający niniejszą serię tom był poświęcony mniej znanej pisarce niemieckiego romantyzmu – Sophie Tieck-Bernhardi¹ – redaktorzy i autorzy tomu drugiego pragną przybliżyć Czytelnikowi polskiemu autorkę wybitną, zajmującą trwałe i niepodważalne miejsce w historii literatury niemieckiej, która wyraźnie zaznaczyła swoją obecność w czasach, w której przyszło jej żyć – Bettinę von Arnim². Taki wybór także tym razem nie jest przypad-

---

¹ *Sophie Tieck-Bernhardi: Fantazje i marzenia*. Red. R. Dampc-Jarosz, N. Nowara-Matusik. Katowice 2017.

² Mimo że Bettina von Arnim była jedną z nielicznych wówczas pisarek, która ośmieliła się publikować pod swoim własnym nazwiskiem, a nie pod pseudonimem, to dla potomnych miała pozostać przede wszystkim żoną swojego męża, Achima von Arnima: taka właśnie inskrypcja widnieje do dzisiaj na jej nagrobku.

kowy: obie pisarki są wprowadzane reprezentantkami tej samej epoki – niemieckiego romantyzmu (a w przypadku Bettiny również okresu przedmarcowego) – lecz ich, jakże różne, osobowości, krąg oddziaływań oraz wpływ na potomnych każą je sytuować na dwóch przeciwległych biegunach historii niemieckiej literatury kobiet.

Bettina von Arnim, podobnie jak Sophie Tieck-Bernhardi, jest autorką baśni, jednak nie są one jej ulubionym gatunkiem. Von Arnim z upodobaniem eksploatowała formę „księgi listów”³ – epistolarnych powieści o zabarwieniu autobiograficznym. I właśnie jako autorka powieści w listach trafiła do kanonu literatury światowej. Za jej najśłynniejsze dzieło uchodzi *Goethes Briefwechsel mit einem Kinde* [Korespondencja Goethego z dzieckiem, 1835], utwór oparty na autentycznej korespondencji z ubóstwianym poetą, który pisarka okrasila sporą dozą odautorskiej fikcji, wywołując tym samym niemały skandal (z tej racji jeszcze w XX wieku Milan Kundera w swojej *Nieśmiertelności* złośliwie imputował, iż Bettina wybiła się na znajomości z Goethem⁴). Nie mniej słynna jest powieść *Die G nderode* [G nderode], utwór b dacy apoteoz  kobiecej przyjaźni i zarazem oryginalny wizerunek romantycznej artystki, oraz *Dies Buch geh rt dem K nig* [Ta ksi  zka należy do króla] (1843) – ksi  zka, na której ukazanie się zezwoli  sam król pruski Fryderyk Wilhelm IV, blokując tym samym bardzo prawdopodobną ingerencj  aparatu cenzury.  w zwany „romantykiem na tronie” w ladca jest jednym z adresatów *Polenbrosch re* (*Broszury o Polsce*)⁵ – tekstu, który, podobnie jak debiutancka powie  c pisarki, wywo  ł w swoim czasie niema   sensacj . Mimo

---

³ „Księga listów” (niem. „Briefbuch”) nie ma swojego odpowiednika w języku polskim. W otwierającym niniejszy tom artykule Renata Dampc-Jarosz podkreśla, że terminy „powie  c epistolarna” i „powie  c w listach” nie oddaj  gatunkowego ci  zaru pisarstwa Bettiny von Arnim.

⁴ Por. B. Kozak: *Mistrzyni i uczennica – próba utopii*. „Teksty Drugie” 2003, z. 2–3, s. 356.

⁵ Dane bibliograficzne pierwszego wydania tekstu nazywanego później *Polenbrosch re* są następujące: St. Albin: *An die aufgel ste Preussische National-Versammlung. Stimmen aus Paris*. Paris–Berlin 1849. Więcej na ten temat w artykułach zamieszczonych w niniejszym zbiorze.

że dzisiaj broszura jest nieco zapomniana⁶, to ze względu na zasygnalizowany w tytule temat ma ona dla polskiego Czytelnika wartość szczególną. I właśnie ów polski wątek w twórczości niemieckiej autorki zasługuje bez wątpienia na wyeksponowanie oraz, co za tym idzie, na zaprezentowanie tekstu w wersji polskojęzycznej. Jest to najważniejszy czynnik, który zdecydował o wyborze broszury jako swoistego tekstu-pośrednika między czytelnikiem polskim i niemiecką pisarką. Na jego wyborze zaważyły jeszcze dwie kwestie. Po pierwsze, *Broszura o Polsce* jest utworem w sensie estetycznym, gatunkowym i stylistycznym odmiennym od baśni Sophie Tieck-Bernhardi; jest tekstem mocno osadzonym w rzeczywistości historycznej pierwszej połowy XIX wieku i dzięki temu żywo kontrastującym z wyimaginowanymi, baśniowymi światami wykreowanymi przez Tieck-Bernhardi. Zderzając z sobą te, jakże odmienne, poetyki, pragniemy jednocześnie wskazać na różnorodne formy wyrazu kobiecego pisarstwa epoki romantycznej oraz zasygnalizować pewne, zaznaczające się już na tym etapie historii niemieckiej literatury kobiet, tendencje rozwojowe. Po drugie, o wyborze tego właśnie tekstu zdecydowało przekonanie, że – mimo upływu stuleci – broszura wciąż jeszcze zaskakuje wyjątkową aktualnością. Oddając ją w ręce Czytelnika, mamy nadzieję, że także on dostrzeże ten – w naszym przekonaniu – najcenniejszy chyba walor broszury, tekstu skądinąd niełatwego w odbiorze, będącego jednak bez wątpienia niezwykle i w historii literatury niemieckiej stosunkowo rzadko spotykanym przykładem niemieckiego (i kobiecego) głosu, upominającego się tak żywiołowo, tak bezpardonowo i z tak wielkim zaangażowaniem o wolność i prawa Polaków.

---

⁶ W cieszącym się dużą popularnością i wznawianym kilkakrotnie monograficznym zarysie epoki romantyzmu autorstwa Eriki i Ernsta von Borries *Broszura o Polsce* nie została wspomniana ani razu, mimo że autorzy podkreślają zaangażowanie Bettiny w wolnościowe dążenia m.in. Tyrolczyków. Por. E. i E. von Borries: *Deutsche Literaturgeschichte*. Bd. 5: *Romantik*. München 2003.